

НАУЧНИЯТ СТИЛ В АНГЛИЙСКИЯ ЕЗИК: ТРУДНОСТИ ЗА БЪЛГАРИТЕ ПРИ СЛОВОРЕДНАТА ПОДРЕДБА

Биляна Овчарова
Лесотехнически университет, София

Резюме

Настоящият доклад разглежда трудностите за българите при писане на научен текст на английски език от гледна точка на словоредната подредба. И в двата езика стремехът е да няма разделение между подлога и глагола, но това се постига по характерните за дадения език похвати: в българския език има начален глагол и краен подлог, а в английския език има запълване на подложната позиция с дума с контекстово познат референт (the paper) или лично местоимение (we). Разглежданите примери са от резюмета на научни доклади и по тях са направени и бележки за разликите при използването на глаголните времена в двата езика.

Ключови думи: научен стил, английски език, български език, словоред.

Keywords: scientific style, English, Bulgarian, word order.

JEL: I29.

Увод

Научният стил е характерен за писмената и устната реч на хората, които работят в сферата на различни науки, като целта на публикациите или изказванията им е (1) да образоват; (2) да информират; (3) да описват и смело можем да кажем, че четвъртата им цел е да убеждават. [1]. Тези цели са предпоставка за двете основни, най-общо казано, характеристики на научния стил изобщо: (i) простота и яснота, и (ii) организация на изложението [1]. Простотата се изразява в липсата на метафори, зашеметяващи описания и образи, както и в следването на хронологична последователност, което често се нарушава в литературния стил. Много изследователи на научния стил подчертават, че при научните публикации авторът не трябва да има за цел да очарова читателя с майсторското си владение на езика, а следва ясно, просто и сбито да изложи идеите си в логическа последователност. В този доклад наблюденията се отнасят основно до писмената реч.

В днешно време учените са изправени пред предизвикателството да публикуват или да бъдат забравени (publish or perish), което за българските учени (както и за много други с неанглоезичен произход) означава и допълнителен натиск да публикуват на английски език.

И най-важното: да се пише и публикува на добър стил изисква много усилия, независимо дали човек пише на родния си или на чужд език. Показателна е илюстрацията на редактиран текст в класиката за добро писане „Да пишеш добре“ (On Writing Well) от Уилям Зинсър, в която авторът нагледно показва редактиран ръкопис на собствената си книга, който

изглежда като първа чернова, но следва обяснението, че това е вече четвъртата или пета версия [3].

Филолози, издатели и редактори повтарят непрестанно, че процесът на писане на научни текстове следва да се основава на стремежа да се предаде информацията по ясен начин, за да бъде възприета точно, позволявайки да бъде разбрана гледната точка на пишещия, да бъдат повторени експериментите и проверени изводите. Когато се подобри качеството на написаното, всъщност се подобрява и качеството на мисълта [2]. При публикуване на нероден език е особено важно да се познават особеностите на научния стил на чуждия език, на който се публикува, за да може мисълта на автора лесно и недвусмислено да бъде разбрана. В този доклад се очертават някои от особеностите на научния стил в английския език в сравнение с тези в българския език от гледна точка на словоредната подредба на двата езика. Разглежданите примери са от резюмета на научни доклади и по тях са направени и бележки за разликите при използването на глаголните времена в двата езика.

1. Очакванията на читателя и изискванията към информационно-структурната подредба на изречението

За да може смисълът на една публикация да бъде разбран така, както е замислен от автора ѝ, от съществено значение е подредбата на изреченията да съответства на *очакванията* на читателя за позицията на подлога и глагола¹, както и разположението на смислово изтъкнатите изреченски части, т.е. на

¹ В този доклад се използват означенията „подлог“ и „глагол“ (а не сказуемо).

изреченското ударение. Това е така, защото смисълът се ражда при интерпретацията на прочетеното и, макар че може да се твърди, че всеки читател има донякъде собствена интерпретация, добрата изреченска структура гарантира, че болшинството от читателите ще имат сходна интерпретация, съответстваща на замисъла на автора [2].

Във връзка с очакванията на читателя, както за английския, така и за българския език, важат следните две правила за изреченската подредба:

(i) подлогът и глаголът да са близко един до друг²;

(ii) изреченското ударение да е в края на изречението³.

За английския език това означава, че читателят очаква глагол непосредствено след подлога и всякаква информация между подлога и глагола се възприема като по-малко важна [2]. Или, с други думи, читателят не може да започне да вниква в смисъла на изречението, преди да прочете подлога и глагола. Лошият пример в цитираната публикация за отдалечени подлог и глагол е изречение, в което между тях има други 23 думи!⁴

2. Словоредни стратегии в българския и английския език, които спомагат правилното интерпретиране на научните текстове

Основно различие между английския и българския език е, че в българския език глаголът може да бъде поставен на първа позиция, последван от подлог с множество разширения. Нека да разгледаме следните две изречения, които са началните изречения на оригинално резюме на научен доклад на български език и съответният им превод на английски език. Подпозите в изреченията са подчертани, като опората на именните им фрази, както и глаголите са с удебелен шрифт:

(1) (a) Изследвани са две 20-годишни опитни култури от бяла акация, американски ясен и копривка в промишлен район Девня – на 500 м и на 15000 м (контрола) от източниците на замърсяване.

(б) Проследен е в динамика средният прираст по височина, диаметър и обем на изследваните дървесни видове на двата обекта.

(2) (a) Two 20-year-old sample plantations of Robinia pseudoacacia L., Fraxinus americana L. and Celtis australis L. in Devnya industrial region – 500 m and 15 000 m (control) from the sources of pollution have been studied.

(б) The average increment of height, diameter of breast height and volume of the investigated species have been observed dynamically.

В българските изречения в (1)(а) и (1)(б) глаголът и опората на подложната именна фраза са раздалечени от 3 думи, докато в английските в (2)(а) и (2)(б) от съответно 21⁵ и 12 думи. От гледна точка на правилното интерпретиране на смисъла това е неприемливо, защото всичката информация, съдържаща се в тези междинни думи, се подминава като не толкова съществена, както вече беше споменато, от читателя, докато той стигне до глагола. Преди да предложим редакция на изреченията в (2)(а) и (2)(б), нека да разгледаме някои оригинални изречения от научни публикации на английски език, които следват правилото за близост на подлога и глагола. При някои от примерите са използвани последователни изречения от един източник, които са означени с подточки:

(3) (a) This study investigated the individual-tree diameter response of mature silver fir (Abies alba Mill.) to reproduction harvests (Femelschlag: an irregular group shelterwood method) on six sites in the Black Forest, Germany.

(б) On each site, four different treatments were applied, including a control treatment and short-, medium, and long-term regeneration periods aimed at the complete removal of overstory trees within 20, 35, and 50 years, respectively.

(4) (a) A study was conducted on steep, south-facing slopes in southwest Oregon to assess the effect of two common reforestation practices on the soil thermal environment.

(б) Three clearcut sites and three shelterwood sites were instrumented to measure soil temperature at five depths in the vicinity of shaded and unshaded Douglas-fir seedlings.

² Не е цел на това изследване да определи степента на близост на тези елементи в двата езика.

³ За писмен текст това е по мое мнение универсален принцип.

⁴ Вижте цитирания пример в оригиналния източник.

⁵ За улеснение не отчетох съкращенията L и m за думи. В българския език може да се твърди, че подлогът се реализира от разкъсана именна фраза, като мястото на изследването („в промишлен район Девня“) не е част от подлога.

(e) *Since the soils studied were skeletal, heat capacities of both fine and coarse soil fractions were determined for each site.*

- (5) ***We examined** the response of understory vegetation to a gradient of plantation establishment intensity 6–8 years after planting in southern Mississippi, USA.*

Както е видно от примери (3), (4) и (5), опората на подложната именна фраза (подчертана и с удебелен шрифт) е непосредствено до глагола (с удебелен шрифт) във всички изречения с изключение на (4)(б) и (4)(в): в (4)(б) всъщност именната фраза е сложна с две опори в съчинителна връзка, като едната е непосредствено до глагола; в (4)(в) има 7 думи между опората и глагола, които представляват предложно постпозитивно разширение на подложната именна фраза, за което не може да се твърди, че ще се разбере от читателя като по-малко важна информация и ще затрудни възприемането на смисъла (разширението е една предложна фраза).

За сравнение, в изречението по-долу след опората на предложната именна фраза следва нерестриктивно разширение с „including” (включително):

- (6) *Site information, including a comparison of the radiation environments of each site on the measurement date is listed in Table 1.*

Проблемът на тази подредба е, че силно заблуждава читателя, който по никакъв начин не би могъл да интерпретира информацията в нерестриктивното разширение като съществена при пръв прочит, тъй като по дефиниция подобни разширения съдържат друг тип информация, а именно допълнителна (поясняваща или продължаваща повествованието, но не идентифицираща) информация. А в същото време посочена Таб. 1 е със заглавие „Table 1. Radiation environment of study sites“, което ясно посочва, че именно съдържанието на нерестриктивното разширение е същественото в тази таблица. За сравнение, при подобно въвеждане на информация с „including” (включително) в пример (3)(б), нерестриктивното разширение е след глагола, т.е. в лявата периферия на изречението, което априори го поставя в позицията, предназначена за смислово изтъкнатите части на изречението. По подобен начин в българските изречения в (1) изнесенният глагол в начална позиция поставя целия разширен подлог в изреченската фокусна територия.

От гледна точка на българския език са интересни стратегиите на английския език за

запълване на подложната позиция по начин, който да осигурява близост с глагола:

- а. Използване на контекстово познат подлог от типа: *проучването, изследването, доклада, таблицата, фигурата* и под., следвани от активен или пасивен глагол като в примери (3)(а), (4)(а) по-горе и (7), и (8) отдолу.

- (7) *This study was established in Arkansas to compare three types of tree shelters installed on green ash (*Fraxinus pennsylvanica* Marsh.) and cherrybark oak (*Quercus pagoda* Raf.) seedlings.*

- (8) *A review was made of the extensive research on the use of the selection method in northern New England and central Appalachian forest types, as well as of the limited research in the southern New England transition hardwood-white pine (*Pinus strobus*)-hemlock (*Tsuga canadensis*) type.*

При форма с активен глагол като в (3)(а) при превод на български език е добре да се използва начално обстоятелствено пояснение: *В доклада е/са изследван/и...* (*This study investigated...*), *В таблицата е/са показан/и...* (*The table shows...*) и под. Важно е да се отбележи, че глаголното време е минало просто в английския език, когато се описват вече извършени дейности (*This study investigated...*), или сегашно просто, когато се отнася до контекста на самата научна публикация (*The table shows..., The review discusses..., This paper reviews...*).

При форма с пасивен глагол като в (4)(а), (7) и (8) след глагола следва:

- обстоятелствено пояснение за място (примери (4)(а) и (7)) или
- глаголът е „лек“ (смислово ненатоварен) глагол от типа *take* (пример (8)), а подлогът се реализира от разкъсана именна фраза с тежко постпозитивно разширение, което е след глагола, в лявата изреченска периферия, т.е. във фокусната позиция.

В този случай преводът на български език е с глагол в първа позиция, ако подлогът не е членуван с определителен член: *Беше проведено проучване в...* (*A study was conducted in...*) или *Беше направен преглед..* (*A review was made...*); при определеност на подлога, той остава на първа позиция: *Това проучване се проведе в...* (*This study was established in...*). Глаголното време е минало просто в английския език.

в. Използване на лично подложно местоимение в пример (5) по-горе и (9) отдолу.

- (9) *To further understand the seedling development–sunlight–shelterwood relationships, I conducted a multiyear study at five locations in Pennsylvania.*

При това проучване на подобни форми в научни публикации на англоезични автори в областта на горското стопанство беше установено използването на формата за първо лице множествено число „we” (ние) и в единичен случай формата за единствено число „I” (аз). Правилото е, че при повече от един автор се използва местоимението за множествено число, а при един автор – за единствено число. В българския език подобни лични форми не се използват в случаите като в примери (5) и (9), които са от резюмета на доклади, и като цяло бяха доста редки в проучените за изследването доклади от сп. Управление и устойчиво развитие на Факултета по стопанско управление при Лесотехническият университет. Ето един пример, при който глаголът е с окончание за 1 л. мн. ч., въпреки че авторът на публикацията е само един:

- (10) *Трябва да направим уговорката, че и двата вида компании вече са мултинационални, [...].*

За личните форми в англоезичните публикации е важно да се знае, че са нерядко срещани. Прави впечатление, че в определени научни списания са стилово предпочитани и се срещат във всяко от резюметата, докато при други издания отсъстват напълно.

3. Елементи в дясната периферия на изречението, които предхождат подлога и глагола

Изреченията в подточките в примери (3) и (4) са последователни изречения от резюмета на научни доклади. Нека да разгледаме елементите в тях, които предхождат подлога и глагола.

В (3)(б) това е фразата „on each site”, която е препратка към вече споменатите „six sites” в предходното изречение, т.е. тук има случай на разполагане на позната информация в началото на изречението за постигане на кохезия на текста.

В (4)(в) в начална позиция има подчинено изречение за причина, обясняваща обекта на изследването „heat capacities of both fine and coarse soil fractions”, която се състои в следното: *Тъй като почвата е камениста, се разглеждат*

топлинните свойства на фината и едрата почвени фракции. Подчертаната фраза е подлогът в английското изречение, но всъщност е централният фокус на изказването: в добрия български превод би била в най-крайна лява позиция. В английското изречение в (4)(в) фразата „for each site”, която има на същите характеристики като подобната фраза в (3)(б), е в края на изречението сякаш за да балансира тежкия подлог. Като съдържаща позната информация, фразата *for each site* е логично да е в по-дясна позиция, но наличието на подчиненото изречение за причина в началото и тежкия подлог я изместват в края на изречението.

Този пример нагледно показва колко комплексни могат да бъдат причините за словоредната подредба в английския и българския език.

4. Редакция на превода на английски език на пример (1)

Преводът на английски език на изреченията от пример (1) е повторен за прегледност:

- (2) (a) *Two 20-year-old sample plantations of Robinia pseudoacacia L., Fraxinus americana L. and Celtis australis L. in Devnya industrial region – 500 m and 15 000 m (control) from the sources of pollution have been studied.*

- (б) *The average increment of height, diameter of breast height and volume of the investigated species have been observed dynamically.*

Редакцията, която предлагам, е следната:

- (11) (a) *The study investigated two 20-year-old sample plantations of Robinia pseudoacacia L., Fraxinus americana L. and Celtis australis L. in Devnya industrial region at a distance of 500 m and 15 000 m (control) from the sources of pollution.*

- (б) *For each species, the average increments of height, diameter at breast height and volume were observed dynamically.*

Основните редакционни промени на превода на английски език се състоят в:

(i) съставяне на изречения с подлог и глагол с максимална близост, като беше добавено съществителното име *study* в първото изречение, а във второто частта с позната вече информация *for each species* беше изнесена преди подлога;

(ii) промяна на глаголното време от сегашно перфектно на минало просто, каквото глаголно

време се използва в научните публикации на английски език, когато се описват извършените дейности по проучванията.

Заклучение

За българските учени, публикуващи на английски език, е важно да имат предвид следните характеристики на английския научен стил, за да постигнат ясно и разбираемо изложение на идеите си:

(1) Опората на именната фраза, реализираща подлога, и глаголът трябва да са максимално доближени, като за целта може да се използват: (i) подлог с контекстово познат референт; (ii) лично местоимение; (iii) разкъсана подложна именна фраза. Следва да се обръща внимание, че читателят *търси* активно глагола след опората на подлога, за да може да схване смисъла и затова всякакви междинни пояснения могат да попречат на правилното разбиране;

(2) Фрази, съдържащи позната информация, следва да са изнесени в дясната периферия; в

лявата периферия се позиционира информацията, която във фокус в конкретното изречение;

(3) В английския научен стил се използва минало просто време за описания на дейности по самото проучване (*This study investigated.../В това изследване бяха проучени...*) и сегашно просто време за описания на дейности в самата публикация (*The table shows.../Таблицата илюстрира...*).

Литература

1. Day, R. A., N. Sakaduski, *Scientific English: a guide for scientists and other professionals*. 3rd ed. Greenwood. 2011, p. 1, 11
2. Gopen, G., Swan, J. The Science of Scientific Writing. *American Scientist*, Vol. 78, No. 6. 1990, pp. 550–558, p. 550, 551, 552, 553
3. Zinsser, W. *On writing well: the classic guide to writing nonfiction*. First Harper Resource Quill edition. 2001. pp. 10–11.

SCIENTIFIC STYLE IN ENGLISH: WORD ORDER DIFFICULTIES FOR BULGARIANS

Bilyana Ovcharova
University of Forestry, Sofia, Bulgaria

Abstract

This paper focuses on word order difficulties for Bulgarians when writing scientific publications in English. In both languages sentences are arranged so that the subject and verb are not separated from one another by other elements. However, this is achieved by language-specific techniques: in Bulgarian word order allows for an initial verb and final subject; in English the subject position is filled with a word with a contextually familiar referent (the paper) or a personal pronoun (we). The analyzed examples were obtained from original English and Bulgarian abstracts; comments were on the differences in the use of verb tenses in the two languages.